

AZ ELÍTÉLTEK REINTEGRÁCIÓJA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZABADIDŐS VAGY KÖZMŰVELŐDÉSI TEVÉKENYSÉGÜKRE

REINTEGRATION OF PRISONERS, SPECIAL REGARDS TO LEISURE AND CULTURAL ACTIVITIES

Adorján Ákos* – Nagy Anita**

Abstract

The purpose of this study is the examination of the reintegration of prisoners, and within this we have set the goal of useful leisure time. Reintegration is a broad concept that includes prisoners education, employment, religious practice, the reward and the disciplinary system, so the study highlights only a few segments, namely leisure and time spent on public education, leisure and cultural activities.

Keywords reintegration, resocialization, prisoner, recidivist, leisure time

Kulcsszavak: reintegráció, reszocializáció, elítéltek, visszaesés, szabadidő

1. Bevezetés

Európában és Magyarországon is egyre fontosabb kérdéskör a bűnözés visszaszorítása, az elítéltek számának csökkentése, mivel a fogvatartó helyek többszörös túltelítettséggel működnek. Az Európai Börtönszabályokban találunk említést a reintegráció elősegítésének szükségességéről: *”All detention shall be managed so as to facilitate the reintegration into free society of persons who have been deprived of their liberty.”*¹

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban Bv. kódex) alapján: *„A reintegrációs folyamat során törekedni kell az elítélt önbecsülésének és felelősségérzetének kialakítására, fejlesztésére, a szabadulás után a munkaerő-piaci és a társadalmi életébe való beilleszkedésének elősegítésére.”*²

---

* Adorján Ákos, ötödéves nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, akos.adorjan.98@gmail.com.

** Prof. Dr. Nagy Anita, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, anita.nagy@uni-miskolc.hu.

¹ Council of Europe: *Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules*, 2020. (Rec(2006)2-rev) Part I, Basic principles, Point 6. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809ee581 (letöltés ideje: 2022.09.18.).

² RANGA Attiláné – VÖRÖS Erzsébet: *Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek (14 hetes képzés) – Jegyzet*, Büntetés-végrehajtási szervezet oktatási, továbbképzési és rehabilitációs központja, 2019, 9.

2. A reintegráció általános céljai

Amikor reintegrációról beszélünk, akkor a kifejezés magába kell, hogy foglaljon minden olyan programot, tevékenységet, mely elősegíti, támogatja a társadalomba történő visszailleszkedés hatékonyságát, a visszaesés esélyének minimalizálását, akár kizárását is. A reintegráció keretében nem szigorúan a büntetés-végrehajtásban szervezett tevékenységekre kell fókuszálni, hiszen a büntetés-végrehajtási szervek más szervekkel együttműködve eredményesebben szolgálják a büntetés-végrehajtás céljának megvalósítását.

Ferge Zsuzsa kiváló szociológus több munkájában is mélyrehatóan tanulmányozta a társadalmi integrációt, és szerinte „*az iparosodás robbanásszerű változásai óta egészen napjainkig, tehát körülbelül kétszáz éve foglalkoztatja a társadalomfilozófusokat ez a kérdéskör.*” Ferge munkásságában kifejti, hogy „*a normák és értékek útján valósul meg a „szociális integráció”, mely feltételez egy nagyfokú egyetértést, illetve konfrontálódást, ha a normákat nem tartják be.*”³ Mindezek alapján a büntetés-végrehajtás célja is azonos, a rendszerből szabadult személyek képesek legyenek és akarják is a társadalmi normákat betartani, ezzel egyúttal a társadalomba reintegrálódni. Érdekesség, hogy a korábban már említett Bv. kódex a nevelőtiszt kifejezés helyett reintegrációs tiszt kifejezést használ, a fogalmi változás mindenkiben tudatosítja, hogy valóban többes tartalom jelenik meg a „nevelési” munka során.”⁴

Évszázados tapasztalatok arra intik a szakembereket, hogy az a börtön, amely csak az elvonásokra, a minél szigorúbb, keményebb rezsimre, a fogvatartottak mély alávetésére, megalázására vagy csupán megőrzésükre helyezi a hangsúlyt, a korszerű büntetés-végrehajtástól elvárható minimális eredményességre sem számíthat. Ellenkezőleg, az ebből a börtönből szabaduló elítéltek többsége elsivárosodott, elszemélytelenedett, és inkább növekvő, dacos agresszivitással kellene esetükben számolni. Éppen e felismerésnek köszönhetően már nem tekinthető új keletűnek az a törekvés, amely a börtön visszatartó, elrettentő 'negatív' motiváló hatását 'pozitív' hatáselemekkel egészíti ki.

E célhoz nélkülözhetetlen az elítélt aktív részvétele a reintegrációs programokon. „*A Reintegrációs program: az elítélt munkaerő-piaci integrációjának elősegítését, a befogadást megelőző életkörülményeiből, életviteléből eredő hátrányok csökkentését, személyisége és szociális készségei fejlesztését célzó reintegrációs programok, foglalkozások összessége*”⁵ A reintegrációs programok során az alkalmazott eljárásokat az elítélt személyiségéhez, egyéni képességeihez, szükségleteihez kell igazítani.

Az elítélt személyiségének pozitív irányú befolyásolásához a nemzetközi szakirodalom minden olyan tevékenységet felsorol, amely az elítélt fizikai vagy mentális egészségének megőrzését, illetve helyreállítását célozza, a reszocializációt, redukációt, rehabilitációt, integrációt.

A magyar büntetés-végrehajtási szabályozás ezt a pozitív irányú befolyásolást gyűjtőfogalommal *reintegrációnak* nevezi, és ide sorolja tehát az elítélt megismerését, foglalkoztatását, önképzését, szabadidős programjának szervezését, jutalmazását, fegyelmi felelősségre vonását, a családi és társadalmi kapcsolatok támogatását.

Mindezek alapján a reintegrációs tevékenység elemei:

³ FERGE Zsuzsa: Variációk a társadalmi integráció témájára, *Esély: Társadalom és szociálpolitikai folyóirat* 1990/1, 317.

⁴ CSIMA Renáta: Reintegráció a büntetés-végrehajtásban, *Hadtudományi Szemle* 2015/2, 226.

⁵ Büntetés-végrehajtás: *Reintegrációs programok*. <https://bv.gov.hu/hu/reintegracios-programok> (letöltés ideje: 2022.10.03.).

Az elítéltek

- oktatása, szakmai képzése,
- munkáltatása,
- szabadidős, vagy közművelődési tevékenysége,
- kapcsolattartása, valamint
- jutalmazása és fenyítése.

Az elítélt személyiségének megismerése érdekében befogadó részlegbe kerül elhelyezésre. Ebben a befogadó részlegben kell elvégezni az elítélt egészségügyi, pszichológiai, munka alkalmassági, valamint pedagógiai vizsgálatát. A pedagógiai és pszichológiai vizsgálat célja, hogy feltárja az elítélt személyiségét, az elképzeléseit a büntetés tartalma alatti és szabadulás utáni időszakra, személyére alkalmazható módszereket, eszközöket. Ezt követően kerül sor a megfelelő foglalkoztatás, önképzés formáinak, továbbá az egyes rehabilitációs programokon való részvételi lehetőségek kijelölésére.

3. A reintegráció eltérő formái Európában

A következőkben öt országban vesszük górcső alá a reintegráció speciális jellemzőit: Romániában, Olaszországban, Belgiumban, Ausztriában és Görögországban.

3.1. Románia

Az elítéltek reintegrációja érdekében a börtönben a következő tevékenységeket szervezik: a) oktatás, b) szakképzés c) munka.

Az oktatási programok a kötelező, minimum 9 osztályos oktatás megvalósításának céljából szerveződnek. Az elítéltek részt vehetnek felsőfokú oktatásban is, amennyiben nyitott rendszerben töltik le büntetésüket és tudják fizetni a tandíjat.

A szakképzést a börtönök a munkaügyi központokkal közösen szervezik meg, figyelembe véve az elítéltek képességeit, a lehetséges programokat, az elérhető infrastruktúrát. A diplomákat a szervezők állítják ki, melyeken nincs feltüntetve, hogy egy börtönben szervezett képzésben szereztek.

Munkavállalás lehetősége: itt a szabályok hasonlóak a szabad munkavállalókra irányadó szabályokhoz a munkaidő vonatkozásában, továbbá a munkabér sem lehet alacsonyabb, mint a minimálbér. A jövedelmet elosztják: a börtönfenntartásra a keresmény 60%-a fordítandó, az elítéltnak 40%-a jár. Az elítélt a kapott összeg 90%-át költheti el, a maradék 10%-ot pedig szabaduláskor fizetik ki neki.

A szabadulás előkészítése: az első és legfontosabb módja az elítélteknek a szabad életre való előkészítésében az ún. progresszív/regresszív letöltési rendszer, amely szerint ahogy közelednek a büntetésük vége felé, úgy élvezhetnek egyre nagyobb szabadságot. A félig nyitott és nyitott rendszerben lévő elítéltek mind több szabadságjogban részesülnek, mint például az eltávozás lehetősége, amely 24 órás vagy akár ennél hosszabb is lehet.

A nyitott rendszerben az elítéltek vállalhatnak külső munkát is. Továbbá hat hónappal a szabadulás előtt az elítéltek részt vesznek egy intenzív előkészítő programban, amely a visszaesés elkerülését hivatott szolgálni.⁶

3.2. Olaszország

---

⁶ Ioan DURNESCU: *Brief presentation of the resettlement system in Romania*, Prisoner Resettlement in Europe Conference, 26–28. November 2015, University Greifswald, Germany – elhangzott előadása alapján.

Olaszországban 2010-ben 207 olasz börtönben, 45 000 férőhelyre 69 000 elítélt jutott. A fogvatartottak egy jelentős, 32%-os hányada külföldi, akik 140 különböző országból érkeztek, különböző kultúrákat képviselnek, ennek okán az együttélésükben olyan jelentős problémák jelentkeznek, mint az intolerancia.

Oktatás: a törvényi rendelkezések értelmében (Büntetés-végrehajtási Törvény 15. és 19. cikkelye), a büntetés-végrehajtási intézményeknek oktatási tevékenységet kell szervezniük (általános iskolai és szakképzési tevékenységet). Az oktatásban való részvétel nem kötelező, de a visszailleszkedési folyamat fontos eszközének tekinthető. Ebben a tekintetben elsődleges fontossága van a külföldiek olasz nyelvoktatásának, vagy a diploma megszerzésének, mindkettő nagyban segítheti a szabadult elítéltek visszailleszkedését.

Vallás, kulturális és sport tevékenység, karitatív munka: a Büntetés-végrehajtási Törvény 26. cikkelye biztosítja minden elítéltnak a vallásszabadságot. Ez azt jelenti, hogy mindenki szabadon gyakorolhatja hitét, vallását, annak speciális szabályaival, még a napirend ehhez való igazításával is.

Munka: a Büntetés-végrehajtási Törvény 15. cikkelye alapján önkéntes alapon történik. Sokszor a nehéz gazdasági helyzetnek köszönhetően nem lehet biztosítani a munkát minden elítéltnak, ezért ez egyfajta kivételes jogot jelent, még akkor is, ha benti munkából áll. A 78/2913-as jogszabály egy újabb lehetőséget teremt az ún. 'comma IV-ter'-t, ami a társadalom javára történő munkavégzést teszi lehetővé, amely kinti munkavégzést jelent. Az EJOB ítéleteinek hatására a börtönrendszert felszerelték egy olyan számítógépes programmal, amely követi a börtöncellák telítettségét, és rögtön figyelmeztet, ha az egy főre eső légtér a megengedett szint alá esik.⁷

3.3. Belgium

2007. február 1. napjától a büntetés-végrehajtási bírók döntenek a három évre vagy ennél hosszabb időre elítéltekről (pl. büntetés felezés, electronic monitoring, feltételes szabadlábra helyezés).

Az elítéltnak kidolgoznak egy visszailleszkedési tervet a pszichoszociális szolgálat tagjai és/vagy külső szociális dolgozók. A pszichoszociális szolgálat tagjai felelősek a terv kidolgozásában, (pl. visszaesés veszélye) és az írásbeli javaslatot a börtönigazgató felé továbbítják, hogy mely szabadulási módozat a legmegfelelőbb. A bűnelkövető visszailleszkedésének kihangsúlyozása helyett, inkább egy kockázatalapú megközelítésnek vetik alá.

A külső jóléti és szociális dolgozóknak a közreműködése nagyon csekély mértékű, amely segítené a szabadult szociális visszailleszkedését (pl. a létszámhiány és a hosszú várakozási listák miatt). Ezért sok szabaduló nem kap támogatást a visszailleszkedéshez. Sokszor az elítélteknek maguknak kell kidolgozniuk a visszailleszkedési tervet (pl. lakás, munkahely vonatkozásában).

A visszailleszkedési terv követelménye egy fontos eszköz a reintegrációban, amelyet támogatni kellene, azonban csak akkor kezdik meg ennek előkészítését, amikor a szabadulás napja meghatározásra kerül (túl későn).⁸

⁷ Luisa RAVAGNANI: *Prisoner Resettlement in Italy*, Prisoner Resettlement in Europe Conference, 26–28. November 2015, University Greifswald, Germany – elhangzott előadása alapján.

⁸ Veerle SCHEIRS: *The quest for social reintegration in Belgium* *Prisoner Resettlement in Italy*, Prisoner Resettlement in Europe Conference, 26–28. November 2015, University Greifswald, Germany – elhangzott előadása alapján.

3.4. Ausztria

Az osztrák visszaesési statisztikák azt mutatják, hogy a fogvatartás önmagában nem vezet a szabadulás utáni reintegrációhoz, és jogkövető életmódhoz (felmérések szerint 31%-os a visszaesés).

A Bv. törvény 124. cikkelye alapján a büntetés-végrehajtási intézetbe kerüléskor kidolgoznak egy cselekvési tervet, amely számításba veszi, az oktatási, nevelési, egészségügyi támogatást, a kinti világgal való kapcsolattartást.

Emellett minden börtönben jelen van a pártfogó felügyelet ('Neustart'), amely támogatja az elítélteket a rokonokkal való kapcsolattartásban és segítséget nyújtanak az elítéltek anyagiakkal való 'gazdálkodásában' (beleértve az adósságok kezelését). Továbbá segítik az elítélteket szállást és munkát találni szabadulás után.

A kábítószerrel való visszaélések (függők) esetében a megfelelő intézményeket vonják be (pl. Hadesdorfi Schweitzer Intézet). A kiszabadulás előtti felkészítés 3–12 hónapig tarthat, attól függően, hogy mekkora büntetést tölt le az elítélt.

A 'Neustart' megpróbál folyamatos támogatást nyújtani 'bentről kintre', s a 'Neustart' ezt úgy határozza meg: „*A kifele vezető úton tervezetten kell menni*”.⁹

3.5. Görögország

Az elítéltek önkéntes alapon vehetnek részt a reintegrációs tevékenységekben (oktatási, nevelési, munka, és egyéb programok).

Szakmai képzés: nincsenek állandó jellegű szakmai képzési formák a börtönökben. 2012-ben csak 11 szakmai képzési programot indítottak (pék, szakács, fazekas, számítógép kezelő, alumínium technikus) a 34 börtönben összesen.

Munka: a munka nagy része szakképzetlen munka és főleg a börtön fenntartásával kapcsolatosak, pl. takarítás. Vannak félig nyitott börtönfarmok, ahol az elítéltek munkát végezhetnek a mezőgazdaságban és az állatgondozásban.

2013-ban az elítéltek támogatására egy új intézmény jelent meg a szabaduláskor 'Epanodos' néven. Az 'Epanodos' jelentése 'visszatérés', 'visszailleszkedés', s ennek keretében gondoskodnak pénzről, tömegközlekedési jegyről, és átmeneti szállásról.¹⁰

4. Az elítéltek szabadidős tevékenysége, művelődése

A korábbiakban említettük, hogy a reintegráció egy nagyon tág fogalom, amely magában foglalja az oktatás, a munkavégzés mellett a szabadidő hasznos eltöltését, a kapcsolattartást, az elítéltek jutalmazását és fegyelmi felelősségre vonását. Ebből a nagy területből a következőkben egy szegmenst ragadunk ki, mégpedig az elítéltek szabadidős tevékenységének és művelődésének kérdéskörét, és kizárólag erre összpontosítunk a tanulmányban.

A szabadidős tevékenységek megfelelő szervezése, lehetőségek teremtése a fogvatartás rendje és biztonsága szempontjából is kiemelkedő.

A szabadságvesztésnek nem lehet célja az elítélt megfosztása a társadalomról szóló információktól, ellenkezőleg, a beilleszkedést megkönnyítendő, biztosítani kell, hogy

⁹ Karin BRUCKMÜLLER: *Prisoner Resettlement in Austria*, Prisoner Resettlement in Europe Conference, 26–28. November 2015, University Greifswald, Germany – elhangzott előadása alapján.

¹⁰ Maria ANAGNOSTAKI: *Prisoner Resettlement in Greece*, Prisoner Resettlement in Europe Conference, 26–28. November 2015, University Greifswald, Germany – elhangzott előadása alapján.

tájékozódhasson az ország társadalmi, gazdasági és kulturális életéről, a világ eredményeiről. Ezt szolgálják a tájékoztatás különböző, alábbiakban érintett eszközei.

Az elítéltek művelődésének hagyományos bázisa a *könyvtár*. Súlya ugyan a tömegkommunikációs eszközök – különösen a televízió – elterjedésével csökkent, de még mindig számottevő azoknak az elítélteknek az aránya, akik rendszeres olvasói az intézeti könyvtáraknak.

A fogvatartottak saját költségükön korlátozás nélkül *újságokat, folyóiratokat* rendelhetnek, vagy ilyeneket hozzátartozóik útján rendszeresen megkaphatnak.

A tömegkommunikációs programok közül a legnépszerűbbek a televíziós közvetítések és az intézeti videofilm-vetítések. A zárkákban, közös helyiségekben elhelyezett eszközök üzemeltetésére az intézeti házirend ad eligazítást. Emellett lehetőség van saját tulajdonú televíziókészülék üzemeltetésére.

Számos büntetés-végrehajtási intézetben a rádió nemzeti programjait az intézet központi stúdiójából közvetített helyi műsorral színesítik. Az elítélteknek saját rádió tartására is lehetőségük van.

Ezeknek az elítélteknek az önértékelés, az önbizalom erősítéséhez, a tétlen időöltés hasznos, alkotó aktivizálásához segítséget kell nyújtani. Érdeklődésük főképpen képzőművészeti, zenei, tánc-, irodalmi, színjátszó és kézműipari, barkács tevékenységek felé irányul. Az intézetekben szervezett különböző programok célja, hogy lehetőséget biztosítson a speciális érdeklődés kielégítésére. Az elítéltek számára az intézet vagy az öntevékeny szervezet *műkedvelő csoportokat, szakköröket* szervezhet. Az alábbiakban néhány ilyen tevékenység bemutatása következik a teljesség igénye nélkül.

4.1. Biblioterápia

Az elítéltek körében igen közkedvelt csoportos foglalkozás a biblioterápia. A kifejezés a görög 'biblion' (könyv) és a 'therapeia' (gyógyítás) szóból származik.¹¹

A Magyar Irodalomterápiás Társaság az alábbiak szerint definiálja a tevékenységet: „Az irodalomterápiás foglalkozás mindig egy előre kiválasztott irodalmi mű köré szerveződik, mely lehetőség szerint a csoport tagjainak hasonló problémáját célozza meg. A mű kapcsán a csoportvezető irányításával beszélgetés folyik. A szöveghez fűzött megjegyzések segítenek a csoporttagoknak pontosítani a mű által sugallt témához való viszonyukat. Ez fontos felismerésekre vezet önmaguk megismerésében és mások megítélésében, újrachangolhatja a már megmerevedett egyéni struktúrákat. Bár a résztvevők sokszor irodalomórához hasonlítják a foglalkozást, mégsem műelemzéseket, irodalmi expozékat vár el a csoport vezetője, hanem a résztvevők személyes élményeit szeretné a csoportban közkinccsé tenni.”¹²

A reintegrációs folyamatok fontos eszköze lehet ez a fajta időöltés. A biblioterápia előnyei két forrásból erednek. Egyrészt a csoportos, társas időöltésből, másrészt a novellák, versek elemzéséből.

A személyiségünk határozza meg, hogy hogyan alkalmazkodunk a környezethez, éppen ezért az életben való boldoguláshoz szükséges a megfelelő személyiség kialakítása. A csoportban való részvétel olyan készségek fejlesztését vonja maga után, mint például a csoportkohézió, bizalom, együttműködés, tolerancia, közös gondolkodás.

¹¹ GALOSI Natália: Irodalomterápián alapuló csoportfoglalkozás a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, *Börtönügyi Szemle* 2020/2, 33.

¹² Magyar Irodalomterápiás Társaság: *Mi az irodalomterápia (biblioterápia)?* <http://www.irodalomterapia.hu/> (letöltés ideje: 2022.09.18.).

A biblioterápia másik része a novellák, versek elemzése. A fókuszban a főszereplő karakterjegyei állnak. Az elítéltek feladata a csoportvezető által feltett kérdések megválaszolása, tanulság levonása. Az efféle műelemzés segítséget nyújt az elítéltek számára, a kommunikációs képességek fejlesztésére, ugyanis a csoport előtt kell az adott karaktert jellemezni, és érzelmeiről beszámolni. Azzal, hogy különböző karakterek helyzetébe kell belegondolni, javul az empátiás képességük is. Lehetőségük van saját helyzetükre reflektálni, ezáltal saját problémáikról is beszélhetnek, ami segítséget nyújthat az elítélt érzelmi vívódásainak a kezeléséhez. Az érzelmeink kifejezésének feszültség levezető hatása is van.

A foglalkozás velejárója, hogy az elítéltek jobban megismerik egymást, valamint támogatják, buzdítják egymást a mások előtt való megnyílásra, és pozitív ötletekkel is szolgálnak egymás problémáinak megoldására.

A gyakorlatban 6-9 fős csoportokat szoktak létrehozni. Egy-egy csoport tagjait különböző érzelmi, értelmi szempontrendszer, kor, vizsgálata után válogatják össze. Továbbá annak is figyelmet kell szentelni, hogy legyen olyan időintervallum, amelyben megtartható a foglalkozás, minden részt vevő ráér. Alapvető feltétel az önkéntes csatlakozási szándék.¹³ A csoportok kialakítását, valamint egy-egy foglalkozás megtartását külső szakértő végzi.

Minden ülés 90 perces. Hosszabb művek esetében a foglalkozás előtt megkapják a könyvet az elítéltek, amelyet legtöbbször meg is tarthatnak. A foglalkozás egy meghatározott terv alapján történik, a csoportvezető meghatározza a központi témát, valamint a főbb motívumokat, amelyeket majd megvitatnak az olvasók. Ez a terv azonban csak a foglalkozás gerincét képezi. A 90 percben lehetőség van arra, hogy amennyiben a foglalkozásvezető hasznosnak találja, elkalandozzanak egy kicsit, szabadabban beszélgessenek. Az ülés mindig ráhangolással kezdődik, ez általában rövid beszélgetést jelent. Mivel szerves része a foglalkozásnak a tagok közötti beszélgetés, ezért célszerű ismerkedéssel, rövid bemutatkozásokkal indítani amennyiben még nem ismerik egymást.¹⁴

A mű kiválasztása a csoportvezető belátása alapján történik, ez lehet akár egy régi klasszikus, de jobban preferáltak a kortárs szerzők művei, mivel ezáltal a mű tanulságán felül még a külvilágról is szereznek információkat, ami a reintegrációt tekintve lényeges. Az információszegény környezetben minden lehetőséget meg kell ragadni arra, hogy naprakész képet alakítsanak ki az elítéltek a külvilágról. Különösen, ha olyan gyorsan változik a mindennapi ember élete, mint most, a technológiai fejlődés csúcán.

A mű kiválasztásánál a terjedelmét is figyelembe veszik. Rövidebb írás esetében a foglalkozás alatt is el tudják olvasni a tagok, gyorsabb és élénkebb az emlék az olvasottakról. Viszont a hosszabb novellák részletesebb történetet és karaktereket tudnak átadni.

4.2. *Virág és kisállat asszisztált program*

Csakúgy, mint a biblioterápia, ez is olyan időtöltést jelent az elítéltek számára, amely a kinti életre való felkészülésnél segíthet. A virág kisebb, a kisállat nagyobb felelősséget jelent a programban részt vevők számára.

Az elítéltek önkéntes alapon növényt vagy kisállatot kapnak a zárkájukba, amelyet nagy odaadással gondoznak, nevelnek, etetnek, törődnek velük.¹⁵

¹³ REZSŐFI Johanna: Biblioterápia felnőtt férfi elítéltekkel, *Börtönügyi Szemle* 2018/2, 67.

¹⁴ REZSŐFI: i.m. 68.

¹⁵ REZSŐFI: i.m. 85.

A gyakorlat azt mutatja, hogy pozitív hatással van az elítéltek állapotára ez a személyi felelősséget igénylő tevékenység. A javuló kedv mellett, az elítéltek megtanulnak gondoskodni, odafigyelni.¹⁶

4.3. Meditáció

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön fogvatartottjai számára meghirdetett börtön meditáció célja az önfejlesztés. A foglalkozás keretei között felkeltik az elítélt figyelmét a meditáció adta lehetőségekre, valamint lehetőséget kapnak a mentális gyakorlatok alapjainak elsajátítására, ami a későbbiekben segítséget nyújthat az egyéni problémák önálló kezelésére.

A felsorolt pozitívumok mellett, a fogvatartottak nyilatkozatai alapján még a stressz és a szorongás csökkentésére, krónikus fájdalmak enyhítésére is alkalmas volt. A háromórás csoportos foglalkozásokon relaxációs, elalvást segítő, érzéseket vizualizáló, képzelet fejlesztő gyakorlatokat végeztek a csoport tagjai. Az elítéltek fájdalomcsillapító gyakorlat elemeit is elsajátították, ennek során az elítéltnak a fizikai fájdalmát kell körülírni. A valós fájdalmat szín és szag társításával kellett jellemezni. A csoportos foglalkozások végén az elítéltek beszámoltak a program sikerességéről, egyes résztvevők alvászavara megoldódott, más résztvevők nyugodtságra tettek szert, amelyet a börtönpszichológus is igazolt.¹⁷

4.4. Képzőművészeti tevékenység

A művészet, mint kreatív kifejezőmód hosszú múltra tekint vissza és alapvető alkotóeleme a börtönkörnyezetnek. A fogvatartottak alkotásai tetten érhetők többek között falfestményekben, illetve rajzokban, tetoválásokban, kidekorált borítékokban. Ezek a művészi megnyilvánulások a 'szökés' lehetőségét biztosítják a fogvatartottaknak a zárt, ingerszegény közegéből, és az agresszió, a felgyülemlett impulzusok feloldására, azokból való megtisztulásra is szolgálnak.¹⁸

Különböző művészeti pályázatokat hoznak létre az önkifejezés támogatása érdekében. A Váltó-sáv Alapítvány a Nemzeti Büntetés-végrehajtási Tanács támogatásával 2018. január végén pályázatot hirdetett az áldozattá válás megelőzése céljából fogvatartottak számára. A Lélekvetés elnevezésű pályázatra írásos művekkel és képzőművészeti alkotásokkal egyaránt lehetett nevezni. A huszonnégy büntetés-végrehajtási intézetből közel 400 pályázat érkezett be.

A cél az volt, hogy a bűnelkövetőket az eddigi életútjuk, értékrendjük és bűncselekményük okozta károk átgondolására ösztönözzék. A pályázat nyertese a Szegedi Fegyház és Börtönben raboskodó Roland volt, aki elmondása szerint szeret a rokonainak művészeti alkotásokat készíteni, valamint gyakran jótékony célzattal egy-egy alapítvány számára elküldi festményét árverésre, ezzel támogatva az alapítványok munkáját.¹⁹

Egy másik pályázat keretein belül a Váci Fegyház és Börtön célja a falakon belül elhelyezkedő negyven méter hosszú és majdnem négy méter sík, festésre előkészített falfelület díszítése volt. A tervezés, valamint a kivitelezés folyamatában egyaránt fogvatartottak vettek részt. A megvalósítás során ábrák mellett motivációs idézetek is megjelentek. A projekt az esztétikai célok mellett a fogvatartottak agressziócsökkentését is reméli.²⁰

¹⁶ TIKÁSZ Sándor: A Büntetés-végrehajtási Szervezet reintegrációs tevékenységei a Szegedi Fegyház és Börtön gyakorlatának tükrében, *Börtönügyi szemle* 2019/2, 43.

¹⁷ MOLNÁR Attila Károly: Csoportos meditáció fogvatartottakkal a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben – napló, *Börtönügyi Szemle* 2017/4, 75–87.

¹⁸ JUHÁSZ Zsuzsanna: Művészeti programok és művészetterápia börtönkörnyezetben, *Börtönügyi Szemle* 2016/4, 83–94.

¹⁹ *Börtönújság*, 2018. december (CXXI. évfolyam).

²⁰ *Fessünk Jövőt!* Picasso-projekt a Váci Fegyház és Börtönben BM-21-E-0014 pályázat alapján.

Az elítéltek számára az önképzéssel történő művelődés lehetőségeit is biztosítani kell. Ennek keretében magántanulóként folytathatják tanulmányaikat – újabban a távoktatási programba kapcsolódva –, de népszerű az idegen nyelv elsajátítására irányuló magán, illetve tanfolyami felkészülés is. Az önképzéssel kapcsolatosan felmerült költségek az elítéltet terhelik.

4.5. Testnevelés

A sportolás és testnevelés igen fontos helyet foglal el az elítéltek napirendjében, hiszen a testnevelés és sport zárt intézeti jelentőségét növeli a korlátozott mozgási lehetőségek szélesítésének, az elítéltek egészségi- és pszichikai állapotára gyakorolt kedvező hatása. A sport személyiségformáló, fejlesztő komplex hatása a pedagógia és a pszichológia tudományterületén igazolt tény. A testi és mentális egészség megtartásának fontos eszköze és módszere. Végzésével jobb közérzet, jobb egészségügyi és pszichés állapot érhető el. A testmozgás jó stresszoldó hatása közismert tény. Csapat sportok alkalmazásával növelhető a szociális készség, az egyén megtanulja a szabályok betartásának a módját és a fontosságát. Ezenkívül a sportolás segíthet az álmatlanság leküzdésében és az önbecsülés növeléséhez is hozzájárulhat.²¹ A kriminálpedagógia területén is közkedvelt eszköz, mely segít a konstruktív életvezetés kialakításában a fogvatartottak körében.

A testmozgás pozitív hatását igazolja a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben végzett vizsgálat. Ebben tizenöt női elítélt vett részt, átlagéletkoruk harmincöt év. A jelentkezés önkéntes alapon történt. A foglalkozások alatt aerobik, váltó- és sorversenyek, labdarúgás alkalmazására került sor. Kérdőív kitöltésével záródott a foglalkozássorozat, ebből kiderül, hogy a válaszadók túlnyomó többsége pozitívan értékelte a rendszeres sportfoglalkozásokat, a továbbiakban is részt venne hasonló jellegű tevékenységben.²²

5. Zárzó gyanánt

Összegezve elmondhatjuk, hogy valamennyi reintegrációs tevékenység, legyen az sport, színház, irodalom, zene, vallás, mind a reintegráció fontos része, segíti az elítélteket a normális életbe történő visszailleszkedésbe, illetve még az is elképzelhető, hogy olyan dolgokat tanulnak meg a börtön falai között (pl. ikonfestészet), amelyet egész életük folyamán kamatoztathatnak, amellyel, hogy megtanulják a szabadidőt hasznosan eltölteni.

²¹ JUHÁSZ Zsuzsanna: Börtön és sport, *Börtönügyi Szemle* 2016/3, 27–40.

²² MÁRTON Krisztina – JUHÁSZ Attila: A testedzés, mint fejlesztő eszköz és nevelési módszer a kriminálpedagógiában, *Acta Academiae Agriensis, Sectio Sport* XXXVI. évfolyam (2009), 65–76. http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/717/1/65-76_Marton.pdf (letöltés ideje: 2022.09.18.).